

Kvindernes fødselspolitik

Taler

Katti Anker Møller

Sted

Venstrekvinnelaget, Kristiania

- 1 Vi har nu i lange rækker av år kjæmpet for like løn for samme arbeide. Vi har endnu ikke opnået det over hele linjen, men vi erobrer mer og mer terræng for hvert år som går og det må vel nu snart sies kun at være et tidsspørsmål, når vi i alle stillinger, vi kan fylde, har samme løn som mænd. Den løn, som før disse
- 5 vore bestræbelser begyndte, satte en mand istand til at ernære sig selv, kone og barn, og det endog ofte mange barn, den er nu den samme som en enkelt kvinde har ret til at oppebære som sin personlige løn til sit forbruk alene.

- I den utvikling som her har fundet sted har den ugifte kvinde gåt av med
- 10 fordelten. Vi misunder hende ikke hvad hun med rette fortjener, passe løn for sit arbeide, men vi kan på den anden side ikke la være at bli opmerksom på at den som under disse tingenes utvikling har trukket det korteste strå, det er den gifte kvinde og hendes barn i egteskapet. Det plus i mandens inntægter, som det før var forutsætningen skulde gå til konens og barnenes underhold, er efterhånden
- 15 skrumpet ind, vanskeligere og vanskeligere er det blit for hende at få summen til at strække til til alle familiemedlemmenes samlede behov, indtil vi nu står overfor den situation at mand og kone og barn tilsammen ikke har høiere løn at leve av end den enkelte ugifte kvinde har alene.

- 20 Man har ganske vist ved tillempninger her og der, i skattelovene, ved dyrtidstillæg og mange andre lignende foranstaltninger gjort visse indrømmelser overfor en familiefar med stor forsørgelsesbyrde; men det kan allikevel ikke hindre at forholdet stort set er det, at der ikke længer er noget igjen i hans løn som svarer til hvad hans familieliv, det vil si, forplantningen og opdragelsen av
- 25 den nye generation koster ham. Denne situation har endnu ikke tilspidset sig, den historiske avslutning på dette økonomiske forhold har endnu ikke nådd kulminationspunktet, der vil findes mange overgangsformer endnu i tiden fremover, men situationen vil dog stadig bli klarere og tidspunktet for en forandring rykke os nærmere.

Det økonomiske tryk har ført til innskränkning i barnefødslerne - jeg vil dermed ikke ha sagt at det er økonomien som er den eneste årsak til denne kjendsgjerning. Sålänge denne foreteelse kun åbenbarte sig inden overklassen, 35 betydde det ikke så meget for befolkningsspørsmålet, anderledes nu, når denne bevægelse snart vil nå masserne. Fra 1900 til 1915 er fødselstallet pr. år faldt fra 30 til 25 pr. 1000 indbyggere for det hele land; i Bergen til 19, og i enkelte menigheder i Kristiania til 15. Statistikken for 1914 sier at fødselstallet for første gang på mange år er under 60 000, uagtet vor folkemængde er betydelig større 40 end før.

Mandens fortjeneste strækker ikke længer til for opdragelsen av mange barn. Den løn som blir igjen for disse formål er utilstrækkelig. Barneavlen foregår derfor i almindelighet hos os under mislige økonomiske kår.

45

Den pengesum som den ugifte kvinde nu ut av sin løn frit kan anvende til sit personlige forbruk, vilde ganske sprænge en familiefars budget om hans kone hadde de tilsvarende fordringer.

50 Det beløp som den gifte kvinde av familiens samlede budget kan avse til sig selv, kan ikke sammenlignes med hvad den ugifte kvinde kan ofre på sin egen person. Den gifte kvinde må skrue sine fordringer ned til det laveste minimum skal familielivet holdes oppe og de forskjellige medlemmer ikke lide for store savn.

55 Ved så godt som alt andet arbeide en kvinde nu vilde beskjeftige sig med, vilde hun være bedre økonomisk stillet end som hustru og mor.

Hvis hustruen i en familie dør og manden må leie et andet kvindemenneske til at utføre hendes arbeide, må han betale hende fra 2-3 kroner pr. dag, foruten 60 kost og logi, en kontant sum pr. år, som den avdøde kone aldrig vilde tænkt sig muligheten av at anvende på sig selv. Enhver kvinde som vil påta sig husgjerningen i andres hjem, vil derfor få større betaling end om hun som gift arbeidede indenfor sin egen familie.

65 Efter hver barnefødsel må hun stemme fordringerne ned, der blir flere munde at mætte, flere kropper at klæ, mindre igjen til hende selv. Dertil kommer at en leiet husmor kun vilde ha at besørge barnarbeidet med de barn som allerede var til, men at bringe nye barn til verden, svangerskap og fødsel, med andre ord at

70 forøke nationens folketal, har hun ingen forpligtelse til eller bry med, sådan som tilfældet vilde være for den gifte. Moderarbeidet, at bringe barn til verden og stille med dem efter de er født, er et arbejde som vi derfor må si en kvinde utfører uten vederlag, eller så godt som uten vederlag, ialfald står hendes løn ikke i noget rimelig forhold til hendes arbejde.

75

Denne ordning stemmer ikke lenger overens med det syn vi nu har på husmorens værdifulde opgave. Det svarer ikke lenger til vor vurdering av en mors gjerning, at la netop dette arbejde være det mindst lønsomme en kvinde kan påta sig i verden.

80

I gamle dager var det forutsætning at barnene, når de blev store, på en eller anden måte sørget for sine gamle forældre. Barnene var dengang at betrakte som en slags sparekasse, en alderdomsforsikring. Det stræv man derfor hadde med dem i deres barndom, gav i sin tid en slags renter. Det hører nu mer og mer til sjeldenheterne at barn overtager denne rolle.

85

Det forslag til alderdomspension for det norske folk som foreligger, er et bevis for den forandrede tingenes tilstand hvorved Staten for en del overtager denne forsørgelsesbyrde, som så mange andre.

90

At avle, ernære, pleie og opdrage barn er derfor nu blit ene og alene en utgift for forældrene. Fordelen av deres anstrængelser høster Staten, som nyder godt av den arbeidsdygtige person som hjemmet i form av det fuldvoksne barn overlater til samfundet.

95

Efter ca. 15 års bekostning og stræv av forældrene er Staten blit en arbeidskraft rikere, mens disse ikke får nogen personlig nytte eller økonomisk fordel. Sterkest føles dette naturligvis av moren, som den hele tid mest direkte har hat med barneavlen, barnestellet og barneopdragelsen at gjøre og som, hvis hun hadde valgt et andet arbejde, kunde ha været økonomisk heldigere stillet.

100

Det er derfor sandt, hvad riksdagsmanden og nationaløkonomen Friedrich Naumann sier i sin bok «Neudeutsche Wirtschaftspolitik»: Moderarbeidet er det eneste arbejde som i vor tid ikke betales.

105

Det er ikke bare det heller at arbeidet ikke lønnes, eller i bedste fald lønnes dårlig, men arbeidsydelsen på mødrenes felt står i motsat forhold til betalingen.

Det er det omvendte av et prämieringssystem. Vi står os økonomisk bedre som
110 gift ved ikke at få barn, mindre godt om vi får et eller flere og stadig dårligere om
vi får mange. Et sådant system vilde vi ikke finde forsvarlig eller
anbefalingsværdig på andet hold. Heller ikke kan mødrene bestemme over
arbeidets mængde. Moderarbeidet pålægges hustruerne ganske på vilkårlig måte.
Efter vor nuværende egteskapslov må hustruen til hvad tid som helst stå til sin
115 mands kjønslige disposition, at negte samleie utover en viss tid er
skilsmissegrund, så på den måte kan hustruen bringes i svangerskap med øket
moderarbeide efter en næsten ubegrænset målestok, uten hensyn til familiens
indtægter eller hvad moren selv synes hun formår at påta sig. Hendes ektefælle
rår og bestemmer over hendes arbeidskraft, hun er underlagt «forsynet», som
120 man har valgt at kalde det.

Hendes ektefælle er i virkeligheten hendes arbeidschef. Men hvilken ugift
kvinde vilde år efter år i sin bedste alder og sin fulde arbeidskraft finde sig i
sådanne arbeidsvilkår og sådant lønningssystem! Hvorfor skal netop
125 moderarbeidet være så mislig økonomisk stillet og lønningssystemet så
gammeldags og ubehagelig og utilfredsstillende? I virkeligheten er det jo umulig
at en mors arbeide i og for sig kan foragtes.

Enhver der vil tænke sig om, må jo indse at det at sørge for menneskehetens
130 fortsatte tilværelse, vort folks videre eksistens er det uundværligste av alt arbeide.
Forplantningen er derfor den vigtigste kjendsgjerning i politik og samfundsliv.

Mens alt andet arbeide bringer vedkommende fordel, vil den ting at bli mor
bringe et minus i en kvindes økonomiske tilværelse. -

135 Er det rimelig at alt arbeide vi utfører med vore andre organer skal lønne sig for
os, men ikke det vi utfører med vort indre kjønslige utstyr, skjønt dette arbeide
trækker ganske anderledes veksler på hele vor organisme og tar hver væske og
hver fiber i vor krop i bruk, mere end noget arbeide vi utfører med vore ydre
140 lemmer.

Hjernerarbeidet for mænd, som man i så mange tilfælde har sat op som pendant
eller motsætning til vort moderskapsarbeide, er jo det arbeide som for mænd
lønner sig aller bedst.

145 Enhver har på det rene, og det blir aldrig undlatt at understrekes overfor os, når

det gjælder konkurransen på det almindelige arbeidsområde, at endog menstruationen er en proces, som nedsætter vor arbeidskraft og forringer vor
150 arbeidsydelse; hvad betyr da ikke i så henseende den langvarige og krævende periode som svangerskapet er.

For ikke at tale om fødsel og barselseng og diegiving, som i direkte grad beslaglegger hele vor person, men også barnestellet senere og opdragelsen er
155 opgaver av en meget komplisert natur, både med hensyn til de fysiske og de åndelige præstationer, der forlanges av os, og er desuten av en sådan art at de vanskeliggjør os overtagelsen av andet arbeide. Men melder vi os til disse opgaver, da må vi være forberedt på at det er en pinsom og byrdefuld vei at gå og en som i økonomisk henseende lønner sig dårlig. -

160 Det skal være meget langt fra mig at underkjende de glæder man selvfølgelig har igjen ved at bringe barn til verden og leve i familieliv, det mægtige bidrag til lykke og tilfredshet som barn kan gi sine forældre. Men alt arbeide har sine velsignelser, en slags moralsk fornøielse, en velfortjent tilfredsstillelse, når det er
165 lykkelig utført, men man forlanger ikke av andre mennesker at de skal nøie sig kun med disse glæder.

En lærerinde har også en slags tilsvarende glæde av sit barnearbeide. Men man undlater ikke derfor at gi hende løn for det. En familiefar elsker sin kone og sine
170 barn og arbeider med glæde for dem, men han avstår ikke derfor fra at forlange løn for sit arbeide.

Den sidste gruppe personer, som arbeidet under sådanne kår, var vore sykepleiersker, som man forlangte skulde utføre sit arbeide av næstekjærlighet og
175 kristen opofrelse, mens deres løn væsentlig skulde bestå i glæden over at hjelpe en syk. Men også for dem slog frigjørelsens stund. Nu regner vi det for at være en skam at by mennesker som arbeider med syke slike kår.

Kun mødrene befinner sig endnu under tilsvarende forældede lønningsvilkår, hvor man forsøker at avspise dem med sentimentale talemåter istedetfor at
180 lønne dem reelt.

Forholdene ute i samfundet har utviklet sig på en sådan måte, at de langsomt litt efter litt har overlistet hjemmene og forringet og forværret hustruens stilling.

185

Husmødrene eller rettere sagt mødrene befinner sig på det første stadium av sin frigjørelse med alle kjendetegn og foretelser som karakteriserer den begyndende klassekamp.

190

Som hustru og mor må en kvinne ta imot den løn hendes arbeidschef i egteskapet finder for godt at avse til hende.

195

Hendes underhold skal ganske vist stå i et visst forhold til mandens stand og stilling, men denne ordning beror på et skjøn, hun har intet positivt at holde sig til. Hun bestemmer ikke selv om hun skal føde 2 eller 6 eller 10 barn, hun har kun tålmodig at finde sig i hvad der i så måte vil indtræde.

200

Og hun kan vanskelig komme ut av forholdene uten at grundlaget for hendes økonomiske tilværelse truer med at svigte under hende.

Den hele ordning er utilfredsstillende. Det hele felt trenger en grundig revision.

205

Mødrenes arbeids- og lønningsvilkår må ut av sit gammeldagse patriarkalske forhold. Deres arbeide i hjemmet må få en retfærdig og rationel bedømmelse i likhet med hvad der nu er tilfældet med alle andre virksomhetsgrener for kvinder.

210

Mødrene må holde op at yde arbeide uten betaling. Så længe vi gjør det blir vi og vort arbeide foragtet, sådan som det er tilfældet nu. Det hjalp os ikke at få stemmeret. Vi regnes fremdeles ikke og behandles fremdeles ikke som så gromme mennesker som mændene.

215

Det kommer av, at vi på vort store arbeidsfelt yder så billigt og så ubegrænset. Derfor kommer vor arbeidskraft, det vil si vi selv, i lav pris og tilsvarende lav anseelse.

220

La os derimot sætte os ind i den forestilling, at vi i kraft av vort specielle kvindelige legemsutstyr kunde fortjene noget, at vor avleproces ikke som nu betegnet et minus for vor eksistens, en ulempe for vor tilværelse, men at vi kunde erhverve os vort livsophold ved det, da føler vi straks hvor ganske anderledes betrygget vi kunde se fremtiden imøte og hvor vor person vilde stige i kraft.

Vi kunde som mødre eksistere ved os selv og ikke lenger være avhengig av en mand.

230 Der er ingen, som i vore dage har et så strævsomt liv som en mor i en familie med små inntægter. Hun skal hver dag søke at få pengene til at strække til - til det umulige. Med kroppslige og åndelige anstrengelser arbeider hun med tilsidesættelse av sine egne behov, i håbløshet, uten evne eller utsikt til at begrense eller regulere de krav, som stilles til hende.

235 Er der en stand, som i vor tid kan karakteriseres ved sin utslitthet, så er det mødrene i de små husholdninger. - Ingen er det som mere tydelig bærer præg av livets slit end den desværre så hyppig forekommende, ved barnefødsler og husarbeide overanstrengte, anæmiske og neurasteniske mor.

240 Skal vi i længden, i fremtiden opretholde moderskap iblandt os og ikke heller gå over til et mere indbringende, et mere behagelig arbeide, da må vi i tide søke at gjøre moderskap mere fordelagtig, mere tiltalende i enhver henseende, mere trivelig.

245 Vi må begynde med svangerskapet, som vel er det arbeide, som legger størst beslag på os og føles mest besværlig og plagsomt, nedsætter vor arbeidskraft og ødelægger os som konkurrenter på det almindelige arbeidsmarked.

Ifølge mødreforsikringen er den sedvanlige utbetaling ved arbeidsuførhet for
250 kvinder ca. kr. 1.00 pr. dag. Foreløbig kan vi begynde med denne dagløn. Det vil praktisk talt si kr. 30.00 pr. måned. Utbetalingen må ske fra svangerskapets begyndelse, da det er i den første tid av svangerskapet, at de store forandringer i organismen finder sted, og at arbeidsudyktighet, på grund av de hyppige forstyrrelser i vort velbefindende, er særlig fremtrædende. Denne sum må
255 oppebæres også under diegivingen og hele den tid da barnearbeidet i hjemmet hovedsagelig er overlatt til moren og barnet ikke kan undvære hendes hjelp og tilsyn, indtil barnet er så stort at skolen begynner at overta ansvaret for det. Kr. 360.00 pr. år kan ikke sies at være en for stor sum for at sette en mor bedre istand til at skape, opbygge og danne et menneskebarn. Hvor mange er det ikke
260 som nu får løn for et meget mindre nyttig arbeide. Blir det flere barn, lønnes moren på samme måte for det neste, da hvert barn kræver sit særskilte stel, skal det gå det vel.

265 Vort første krav for at gjennomføre løn for moderskap eller mødreløn vil derfor gjælde en utvidelse av mødreforsikringens ydelser. Allerede nu oppbærer en mor erstatning for den arbeidsuførhet som oppstår under svangerskapets sidste tid. Løn for moderskap er derfor ikke lenger noget nyt princip, kun et skridt videre på den vei, som allerede er betrådt.

270

Vi nyder erstatning nu de nærmeste uker før og efter fødselen, i enkelte land gjælder dette flere måneder før og efter. At tilfredsstille dette krav blir bare en videre indrømmelse overfor det princip, som allerede er lagt til grund.

275 Vi begynder med dette krav for alle kvinder inden mødreforsikringen. Den omfatter de laveste indtægtsgrupper for familierne. Senere går vi til utvidelse av mødreforsikringens ramme, så den kan omfatte større og større grupper. På den måde kan vi efterhånden række alle de mødre, som selv stiller sine barn og ikke leier arbeidet bort til andre.

280

Vi begynder med det beskjedne krav av kr. 30.00 pr. måned. Men når dette arbeide først blir omsat i penger, som alt andet arbeide, og en sund og for os meget nyttig sammenligning mellem dette arbeide og andet vil oppstå, vil ikke kvinderne i fremtiden levere et svangerskap eller barnearbeide overhodet for en
285 så billig penge. Det vil bli det dyreste av alt kvindearbeide, som rimelig kan være.

290

Med løn for moderskap vil vi ha meget lettere for at opta konkurransen og stå os i kampen for tilværelsen. - Moderskap vil ikke da for den ugifte selvstændig
290 erhvervende kvinde bli av en så overvældende katastrofemæssig karakter som nu, da det bringer mor og barn på avgrundens rand.

295

Nye barns ankomst vil da ikke for den gifte kvinde være en drawback i hendes tilværelse, men vil bidrage til at sikre hende utkommet, - som ethvert andet
295 arbeide hun påtok sig.

300

Og hvorfor skulde det ikke det? Mænds arbeidskraft kan kun anvendes for at frembringe f.eks. jordbruksprodukter og industrigjenstande, døde ting, vi kan levere et levende, velskapt og velopdraget menneske, det er en høierestående
300 produktion, det er rimelig den betales bedre.

Når vi nu ser fremskridtslinjerne i denne sak og tror at vi endog forholdsvis

hurtig vil nå de første mål for disse vore bestræbelser, da blir det et mørkt og trist
305 billede vi får av mødres, barns, særlig småbarns, liv i vore dage. Det mest
iøinefallende er de økonomiske vanskeligheter, som nu følger så godt som
ethvert moderskap, de giftes som de ugiftes, så kun få mødre kan imøteset et
barns ankomst uten bekymring.

310 Vi ser hele den vilkårlighet, al den tilfældighet som mødrenes barneproduktion
er underlagt, den likegyldighet og vårdsløshet der vises dem i det private
egteskap, den mangel på systematisk omhu, hjelp og pleie som autoriteter og
myndigheter legger for dagen, under det nu av mænd ordnede samfund, hvor
vore og barnenes interesse sættes i anden og tredje række.

315

Vi trænger en høierestående nøitral magt at støtte os til skal vort barnearbeide
komme under kultur.

Den nuværende store dødelighet blandt spædbarn og barn i de første leveår, de
320 mangfoldige aborter og fortidlige fødsler, fødselsvanskeligheter, sygdommer og
dødsfald på barselseng, underlivssygdommer, som næsten anden hver kvinde
som har født lider av, alt er en anklage mot det nuværende system og viser hvor
ufuldkomment det hele er ordnet og stelt med fra først til sidst. Men fremfor alt
åbenbarer det for os hvor avhængige, hjælpeløse, umyndige og tilbakestående vi
325 selv er som mødre, hvor dårlig vi forstår at hævde os selv og hvor litet det endnu
er gåt op for os den fremragende rolle vi spiller i samfundshusholdningen, - hvor
mægtige de interesser er som repræsenteres ved os.

Elendighetsrummet på barselhjemutstillingen, som var et tro billede av tilfælde
330 fra det virkelige liv i landets hovedstad år 1916, måler den likegyldighet,
hvormed samfundet nu som helhet oppfatter fødsel, barneavl og arbeidet med
den opvoksende slegt i dens første levetid. Og dog er det dette arbeide som er
det grundlæggende og derfor bør være det, hvorpå bestræbelserne indenfor vort
offentlige liv fremfor alt må rettes.

335

Vi må istandbringe en høiere værdsættelse av moderskapet. Barnelivene må bli
værdifuldere, kostbarere.

For at den «vare» vi præsterer skal stige i pris, er det en sikker og bestemt
340 fremgangslinje at slå ind på og som må føre til målet. Det har socialøkonomien
lært os. Vi skal kun sparsomt la vor «vare», småbarn, tilflytte verdensmarkedet,

eller vort hjemlige nationale marked. Den tid vi nu lever i, har til evidens bevist os, at det for alle produkters vedkommende er den sparsomme tilførsel, efterspørselen, behovet, som får en vare til at stige i pris. Så også hvad
345 menneskeproduktionen angår. I de krigførende land ser man det aller tydeligst. Snart alle hensyn sættes tilside for at skaffe flere barn. De vante begreper om sedelighet og moral vakler. Den sterke forskjel på «egte» og «uegte» falder, selv det hellige egteskap ryster i sine grundvolde. En række foranstaltninger sættes
350 iverk til bedste for mor og barn for at sikre en bedre svangerskaps-hygiene, fremme fødselshjælpen og barnepleien, og ingen summer er lenger for store når det gjælder at holde mange barn ilive.

Vi må ikke indbilde os at vi kan få iverksat en større økonomisk vurdering av
355 vort barnearbeide bare ved smukke talemåter om moderskapets hellige kald o.s.v. Al sentimentalitet må det være slut på. Vi har hat nok av ordene og vi ser med hvilket resultat. Når man kan få et arbeide for ingenting, hvem skulde da være så dum at betale for det? Det er tingenes hårde kjendsgjerning i verden som fremtvinger de økonomiske forandringer og presser lønnen op. Det er mødrenes
360 lønskamp som nu er begyndt.

Den eneste vei vi har at gå er derfor at innskranke barnefødslerne, således som vi allerede har begynt at gjøre det: fra 40 fødsler pr. 1000 indbyggere for ca. 50 år siden, til 25 nu for det hele land, under 20 for byernes vedkommende.

365 Vi må prøve at nå ned til 10 fødsler pr. 1000 indbyggere, da vil vi begynde at merke en forandring i opfatningen av kvindernes sociale stilling. Det er intet tal som formår at bringe statsmyndighetene i sådan uro som et synkende fødselstal, især fordi alle foranstaltninger til at bekjempe det: religion, lovbeslutninger og politibestemmelser viser sig frugtesløse.

Det gjælder for os i de næste 50 år at fødslerne viser en stadig synken; da kan det hende at statsmyndighetene vil stille sig lyttende til vore krav. Men neppe før.

375 For at nå vort mål, for at påskynde den endelige utvikling, bør vi ikke la kundskapen om de preventive midler hos kvinder bero på en sådan tilfældighet som nu.

Et målbevisst arbeide bør utgå fra de ledende kvinder i samfundet, og først og
380 fremst søke at række med denne kundskap til dem, som nu føder barn under de

ugunstigste betingelser, arbeiderklassens kvinner, men også bøndernes, fiskernes, husmændenes, ja småkårsfolket i det heletat. Når kvinderne i almindelighet på dette område lærer at indrette sig således som overklassens
385 kvinder allerede har gjort det i årtier, da vil vi i samlet trop kunne kræve ganske anderledes vilkår til bedste for vort moderskap, til vern for os selv og vore barn. Da skal ikke lenger bekymring være den første følelse som fylder en mors hjerte ved tanken på det nye barn, og svangerskap skal bæres uten tilbaketrængte tårer og ophobet bitterhet.

390 Arbeidet for utbredelsen av de preventive midler må ikke lenger vedbli at være et anonymt muldvarparbeide, som vi ikke tør vedkjende os. Vi må forstå og åpent erkjende at et almindelig kjendskap til disse midler er et led i mødrenes emancipation, at kundskaben om dem er nødvendig for en moderne
395 moderskapshygiene og for fremme av en ansvarlig barneavl. De bør derfor indgå som et uundværlig led i arbeidet for at fremme en bedre folkehelse.

Det er kun en naturlig utvikling at vi efterhånden selv overtar og leder formidlingen av disse, som av alle andre tekniske midler vi har behov for inden
400 vort store naturlige kald.

Distribueringen av dem ledsager vi med de påkrævede opplysninger, også om moderskapets kår og krav, dets pligter og rettigheter, dets sociale stilling o.s.v. Efterhånden bør også selve tilvirkningen av dem overgå på vore hender. Vi vil
405 indføre en kvindernes imperialismen på vort eget retmæssige felt.

Mænd behersker og underkaster sig jordens naturherligheter og leder kraftstrømme på mange tusen kilowatts styrke; men vi har endnu ikke søkt at ta vore egne indre naturherligheter under vor egen kontrol. Vi er utsatte for andres
410 egennyttige utnyttelse med tilsvarende rovdraft av livets organiske jordbund i vort skjød, og med tilfældig og ufuldkommen produktion som resultat.

Beherskningen av konceptionen er kvindernes eneste kampmiddel når det gjælder at fremme vore standsinteresser og vil kunne bringe mødres og barns liv i
415 nye og forbedrede levevilkår. En ny æra for moderskap vil opstå.

På det åndelige område har vi grund til at frygte vi aldrig vil nå så langt som mænd. De store, rent fysiske krav, som forplantningen stiller til os, hømmer os i konkurransen der hvor intelligensen spiller første rolle. Overklassens mænd

hersker ved hjælp av sin åndelige overlegenhet, underklassens mænd behøver bare at true med sin fysiske kraft og vi kvinder skjælver. Hvad har vi at byde op mot alt dette? På begge områder er vi underlegne, og dog er vi mennesker med like ret til at leve som de og skaffe os gode og for oss tjenlige kår. Der er kun
425 levnet os en magt: herredømmet over livskilderne. Med denne magt kan vi gjøre os tilstrækkelig gjældende. Men først må vi tilegne os den moralsk og teknisk og begge dele til fuldkommenhet. Vi må lære os til at beherske konceptionen, så den aldrig finder sted uten vi med fuld vilje ønsker at komme i svangerskap.

430 Vi kan da om vi vil stanse menneskeslegtens fortsættelse den dag vi ønsker. Dette er naturens særegne gave til os. Vi må lære os til at skatte den og gjøre den rigtige bruk av den først og fremst til bedste for os selv, så for vort barn og dernest til det hele samfunns gavn.

435 Ikke at følge med fremskridtet er en feil som hevner sig for den enkelte, endnu mer for en hel stand, og hele samfundet lider derunder. Og lidelsen har vi set i stor stil i vore dage. Krigen vilde ha vært utænkelig hvis mødrenes standsinteresser kunde ha gjort sig gjældende, hvis mødre qua mødre hadde kunnet bringe sin indsats i verdensutviklingen. Vi kan gjøre barnelivene så
440 kostbare at krig må ophøre, bli utænkelig. Derfor må vi ta vor fulde rustning på og bidra med vor skjærv til menneskehetens fremgang.

Det er blit sagt, at det århundrede vi nu er kommet ind i er barnets århundrede. Det vilde være bra om det blev så, men det kan ikke ske før mødrene, som
445 barnet er så avhængig av, emanciperer sig som mødre. Hustruen er mer appendix til egtefællen end til barnet, mer mandens elskerinde end mor for sit barn. Det kommer av det økonomiske avhængighetsforhold hvori hustruen er stillet under moderskap i det nuværende gammeldagse patriarkalske egteskap, hvor alle familiens medlemmer, det vil si kone og barn er avhængige av familiens
450 chef og overhode. Mange ganger går dette godt, menneskene er ofte bedre end sine lover og institutioner. Men oftere går det mindre godt, mødrene og barnene får føle det uheldige ved sin underordnede stilling.

Det er så meget som fastslår og karakteriserer at forholdet i egteskapet er således:
455 de offentlige bestemmelser angående egteskapets juridiske, økonomiske og moralske basis, gjængs opfatning, sæd og skik, nedarvet forestilling. Endog før kvinderne kommer ind i egteskapet er deres opdragelse lagt i samme retning, de skal avpasses for deres underordnede stilling. Som forholdene er nu må vi ofte

460 på en uværdig måte beile til mænds gunst for at sikre os den økonomiske
eksistens under moderskap. Vi utdannes derfor ikke til mødre, men der lægges
stor vekt på alt som kan fange mænds opmerksomhet og sanseliv. Som mødre er
vi derfor ganske uvidende når vi skal begynde på et så viktig kald. Som stand er
vi ukyndige og umyndige på vort eget arbeidsfelt. Dette er ikke underlagt vor
465 indflydelse, vor ledelse, men vi må stille os som dem der skal retledes og motta
veiledning av mænd angående vore pligter.

Et litet eksempel: De lærebøker i rationelt spædbarnstel som for tiden foreligger
og som brukes av mødrene, er alle skrevet av mænd (på en hæderlig undtagelse
470 nær). Dette er betegnende for vor inferiøre stilling på vort hovedfelt inden
samfundslivet. Skrevet av lægerne Carl Looft, Einar Randers og Arthur Collett.
I dem alle ofres der et væsentlig kapitel på en formaningsstale til kvinderne om
deres pligt til at gi sit barn bryst, der forholdes dem hvad de utsætter barnets liv
for ved at forsømme denne opgave og hvilken skam det er at la adspredelse og
475 nydelsessyke hindre dem i at utføre denne pligt, som barnets vekst og sundhet er
så sterkt avhengig av. Der findes mange variationer i denne tale. Og dog er den
kjendsgjerning ikke litet hyppig at brysternæringen må ophøre på grund av at
moren kommer i nyt svangerskap, en tilstand som ingen mor ønsker sig så nære
efter en fødsel, da hun nu helst vil vie alle sine kræfter til det barn hun netop har
480 bragt til verden. - Men hun er oplært til at tro, at hun i egteskapet har pligt først
og fremst til at føie sig efter egtefællens behov og ikke først og fremst efter
barnets.

Hvorfor står der i lærebøkene om rationelt spædbarnstel intet ord om fædres
485 pligter overfor det spæde barn? At deres nydelsestrang f.eks. ikke må hindre
barnet i at få den ernæring som naturen har bestemt for det og som det ikke kan
undvære uten med så skjæbnesvangre følger.

Fra lægehold, hvorfra der vel skulde angives det sunde og normale for kjønslivet
490 og hvad der kunde fremme mor og barns vel, anføres det, at samleie kan tillates
6 uger efter en fødsel. Det er den officielle lære fra en kant, hvor man har den
rikeste anledning og opfordring til at åpenbare hvad den utslitte mor og det
forsømte spædbarn er utsat for og derfor ta skridt til alt som i denne retning
kunde verne og beskytte dem.

495

Efter 9 måneders svangerskap og 9 måneders diegivning trenger en mor mindst
9 måneders hvile før hun bør begynde på et nyt barn. Og dette er endda bare

minimumskravet for en sund barneavl.

500

Vi har endnu ikke begyndt at danne og oparbejde den moral, som gennem mødrene skal verne om barnets ret. Lægerne, de fagkyndige funktionærer, som på vore vegne skulde ta initiativet til forbedringer, er part i saken og forholder sig passive. Vi selv er sunket så dypt i trællesind at vi i ydmykhet bærer vore

505

lænker, tør ikke ræsonnere, og ser ikke vor virkelige pligt og ret.

Men hvordan kan mødrene, når de er så svake og avhengige, ivareta andres, barnenes, interesser, når de ikke engang kan verne om sine egne? Barnets århundrede kan ikke begynne før mødrene forstår at hævde sig selv bedre.

510

Det er en tydelig interesse motsætning mellem den mandlige naturdrift og det spæde barneliv, som vi først og fremst er sat til at verne om.

Jeg tar et eksempel fra det virkelige liv, et av de mange, enhver av os kan supplere det i mængdevis:

515

En arbeider gifter sig og får på 8 år 6 barn. Da døde konen av bukhindebetændelse. - Det var umulig for penger at få nogen tjenestepike til at flytte til ham og overta arbeidet med den store barneflokk. Så giftet han sig med en pike som hadde 2 barn utenfor egteskap. Hun var ved 2 barnefødsler tilstrækkelig reduceret til ikke at avslå tilbudet. Hun blev en god mor for sine stedbarn, selv fødte hun 8 barn i egteskapet efter det hurtigst mulige tempo. Hun hadde længe skrantet, hostet og så elendig ut, måtte ofte søke læge, tilsidst fik hun pleurit og hjertefeil. Både hus- og barnearbeidet forfalt, det var en jammer at se det hele stel. Arbeidet oversteg hendes kræfter. Allikevel kom hun i det 9. svangerskap. Da barnet var født, forbød lægen at det skulde lægges for brystet. 3 uker efter fødselen døde moren. Barnene blev spredt til alle kanter, det mindste døde før det var et halvt år gammelt.

520

525

Jeg spør, var det i dette tilfælde hensynet til mor og barn, som var sat i første række?

530

En kone, hun var forholdsvis velstående, hadde 7 barn. De sidste var et par tvillinger. Svangerskapene hadde været usedvanlig brysomme. Tvillingerne var ikke årsgamle og hun var på nyt i omstændigheter og fortvilelsen nær. Da jeg spurte hende, hendes mand var en forholdsvis dannet mand, om det da ikke var

535

mulig hun for en tid kunde slippe samleie, svarte hun med en nedslåt, håbløs mine: «En mand i hans alder.»

540

En anden kone fik sit 3. barn, da det ældste barn endnu manglet 3 måneder på 3 år. Samleie var siden da blit hende smertefuldt, dog måtte hun finde sig i det 2 ganger om uken. Da hun klaget sin nød, spurte jeg hende, siden der ikke var anden utvei, om hun ikke kunde la sig skille fra manden. Men hun kunde ikke klare sit utkomme på egen hånd med 3 barn at passe og kanskje hun ved en skilsmisse ikke fik beholde dem alle og det turde hun ikke utsætte sig selv eller barnene for.

545

For hvert 1000 skridt vi går i Norges land vil vi støte på en sådan utslitt, forpint og forkrøblet mor, og barn hvis retmæssige krav er sat tilside.

550

Mødrene må kaste lænkerne av og forlange de nødvendige forandringer, så de kan bli mødre fuldt ut for sine barn, således som mødre gjerne vil og barn har behov for. Svinger vi denne opgave, magter vi ikke at ta den op, da er kvindeemancipationen en chimære, vi forråder det kald som efter naturens orden er pålagt os og som bor i vort sind til menneskenes fremgang og frelse.

555

Mændene har indrettet sig efter sine behov her i verden. Nu er det vor tur. Mænd bevilger av nationens fællesmidler millioner til bedste for sine egne formål på deres arbeidsfelter. Nydyrkning av jord f.eks. får sine hundretusener, men nydyrkning av mennesker foregår ofte under de mest triste og bekymringsfulde kår, hvor man negligerer mødrenes helbred og hvor man sløser med spædbarns liv.

560

Under hele vor tidligere kamp for stemmeret og ret til arbeide og løn har vi instinktmæssig særlig fremholdt de argumenter for vor sak, som i mandens øine direkte eller indirekte kunde tjene hans formål.

565

Nu vi har stemmeretten i vor hånd kan vi åpent tilstå at vore, og dermed mener vi også vore barns, interesser undertiden er stik i strid med mandens, og just derfor har vi måttet og må vi fremdeles frigjøre os og fremsætte nye krav.

570

Som de kvinder, der er blandt de første som har fåt stemmeret, har vi forpligtelse til at gjøre vort bedste for at vor frigjørelse skal gå i det rette spor. Og vor frigjørelse skal føre til en moderskapets renaissance. Det er vort mål.

575

Når vi fra nu av vil søke at sette os istand til at beherske tilgangen av liv og ialfald foreløbig bringe fødslerne ned til et minimum, så har denne bevægelse
580 ikke den fjerneste likhet med den tilbakegang i nationens livskraft og levedygtighet, mangelen på moralsk kraft som man f.eks. under Romerrikets forfaldstid har villet tillægge kvindernes indflydelse, eller det moderne 1- og 2-barn system i Frankrike, som skyldes andre årsaker.

585 Vi ønsker at beherske livskilderne for i hvert enkelt tilfælde at bli så fuldkommen mor som det er mulig under vor nuværende tidsalder at være det, men heller ikke at bli mor uten når vi ønsker det.

For at nå vort mål må vi ikke bare ordne det således at moderskap blir
590 indbringende, så vi kan eksistere alene ved det, men vi må også sørge for at vi indenfor dette arbeide får plads for vor ærgjærighet, forfængelighet og skapelyst og kunde få al den ære og berømmelse, alle de goder som ethvert andet arbeide gir her i verden, når det utføres godt.

595 Vi må også da til at begynde med søke at befri det for alle de nuværende indre og ydre ubehageligheter som kan undgås, alle kränkende bestemmelser, og åpne et energisk arbeide for at hitføre alle de fordele som den moderne videnskap rækker os og som en større plads på budgetterne vil kunne skaffe os, alt i overensstemmelse med den bevisste moderne kvindes følelsesliv, tanker og
600 behov.

Vi må begynde med en for moderskap itide anlagt hygiene og planmæssig legemspleie. Vi må forlange at alle unge kvinder får tilegnet sig den kundskap som er nødvendig for at de skal kunne få sunde barn og bli flinke mødre.
605 Fødselshjælpen må være fri for alle og bekostes av Staten.

Allerede under behandling av mødreforsikringen i Stortinget faldt der fra de forskjelligste hold, særlig fra socialisterne, uttalelser som gik i denne retning og åbenbaret en dæmrende forståelse av hvor brændpunktet i samfundslivet er.
610

Foruten at fødselshjælpen må bli mere fagmæssig dygtig og dens funktionærer bedre lønnet, må også den smertefrie forløsning iverksettes for alle kvinder som ønsker det og ikke gjøres avhengig av den tilfældige økonomiske stilling. Al fødselshjælp, den private som den anstaltmæssige, må på kvindelige hender, så

kvinder under moderskap ikke lenger behøver at behandles som kvindelige forbrydere overfor hvem alle sømmelighets- og blufærdighetshensyn settes tilside.

620 Vi må også gi moderskapet en høiere social rang.

Den første indledning til moderskap, når vi gifter os og vi for alvor i større stil vil påta os dette arbeide, må da ikke være som nu, at vi stryker vort navn, dette ydre kjendemerke på vor personlighet, og under vort viktigste arbeide i livet lever bak et halvt anonymitetens slør.

Går en kvinne ind til en anden gjerning, arbeider hun på et andet felt, tør man ikke byde hende sådanne betingelser. - En mors gjerning er ikke ringere end nogen anden virksomhet, hvorfor skal da en andens navn pryde hendes verk, selv om det er en som står hende nær og har del i verket. Navnet vil skjærpe hendes ansvar og æren øke hendes arbeide.

Vor egteskapslovgivning må forandres og bestemmelserne gjøres så klare, at ingen kvinne, fordi om hun er gift, tror hun må føde barn til verden, når hun ikke ønsker det. Økonomisk avhengighet må ikke forpligte hende. Hun må i egteskapsforholdet være befriet fra enhver følelse av tvang og underkastelse. - Samleie må ikke være en skyld hustruen betaler til gjengjæld forat manden ernærer hende, for da kjøper han samleie av hende som av en prostituert. Alle barn må bli frihets, kjærlighets og elskovs barn.

640 Den gifte mor tør ikke som forholdene er nu umiddelbart stille sig på barnets side og forsvare dets ret og interesser og vælge sine moderpligter og ubetinget hengi sig til bedste for dem. Den nuværende ordning av egteskapet, som fastslår hendes økonomiske avhengighet, underminerer hende i forhold til barnet og gjør hende mindre dygtig og skikket som mor.

Magthaverne, som har opbygget sin nuværende stilling på sin fysiske, intellektuelle og økonomiske overlegenhet, har ikke engang genert sig for at bruke kirkens indflydelse til at befæste sin magt og i de uoplystes og svakes sind itide indpode dem en følelse og betragtning av, at dette forhold er bestemt fra evigheten av og at kvinderne moralsk og religiøst er forpligtet til at underordne sig i egteskapet. Næsten anden hver kvinne i det norske egteskap bærer derfor uønskede svangerskap, og når man spør hende, hvorfor hun skal ha et barn, når

655 hun ikke vil det, så svarer hun med et bibelsprog fra det gamle eller det nye
testamente og hun tillater sig ikke at ræsonnere. «Gud har indstiftet
egteskapet,» sier hun, og dermed mener hun egteskapet i sin nuværende form,
overlevert os gjennom gamle asiatiske forestillinger med det maskuline
herredømme i kjønnsforholdet bibeholdt. En institution det er formastelig av
660 hende at angripe og som hun må forholde sig til i ydmyghet.

Til denne voldtægt av de svake, uoplyste og umyndige lar kirken sig bruke
endnu i vore dage, kirken som er bygget på ord som «al kjødslyst er fiendskap
mot Gud», og «mitt rike er ikke av denne verden». I dette punkt er derfor den
665 nuværende kirke, den offisielle religion, mødrenes værste fiende. Vi må derfor få
egteskapet ut av denne kirkens indflydelse og bygge det helt på borgerlig grund.

Når alt kommer til alt er det vor fysiske underlegenhet som mere end noget
andet hemmer os i vort frigjørelsesarbeide og betegner os som mennesketype av
670 sekundær art. Så længe kvinderne må begynde på barneavl før de er fuldt
voksne, har vi intet håb om at komme bort fra den nuværende mindreværdige
kvindetype. Ekteskapsalderen må derfor hæves, så kvinderne kan nå sin fysiske
som åndelige modenhetsgrad før deres kræfter beslaglægges i barneavlens
tjeneste.

675

Vi må se at komme bort fra de nuværende barneegteskaper.

Bevisstheten om vore slumrende evner som mødre, den fulde utfoldelse av vore
kræfter under den ædleste kappestrid, vil fremme standsfølelsen mellem os og gi
680 os nyt initiativ og mere kraft til at fremholde og få gjennomført vore fælles
interesser som mødre.

Fosterfordrivelse, straf for fosterfordrivelse, barnefødsel i dølgsmål, barnemord
og straf for barnemord vil falde bort av sig selv, når moderskapets kår blir
685 gunstigere. Hvorfor skulde en mor føde i dølgsmål, når en fødsel av alle var
anset som den viktigste begivenhet som fandt sted i samfundet? Eller hvorfor
skulde en mor hate sit barn på forhånd og legge planer op om at ombringe det,
når barn av samfundet ansåes atråværdige og en ny borgers ankomst som en
rigdom og et held? Ingen mor vilde skamme sig over sin frugtsommelighet og
690 skjule sin tilstand, når svangerskapet bragte hende økonomisk fordel og var
anset ærefuldt.

695 Vi kunde da i fremtiden sette alle andre hensyn tilside og efter vort eget fulde
sind bli så ofte og så meget mor som vor hu står til.

700 Det er så betegnende for vore nuværende arbeidsvilkår som mødre at så megen
skam og skjendsel, økonomisk elendighet, ulykke, sykdom og død, forbrydelse
og straf følger i barneavlens spor. Vi har ingen myndigheter som ut fra vort syn,
med vore instinkter tar sig av vore kår. Vi har endnu ikke skapt institutioner til
at våke over barnepleien og barneernæringen, eller myndigheter til at skjærme
om mødrenes helbred.

705 Det hele er et vanvyrdet område. Men moderskapets frigjørelse står for døren.
For at fullføre den må vi ta vor fulde rustning på: tilegnelsen av det tekniske
herredømme over livets kilder.

710 Da vil vor magt bli uindskrænket. Og vi vil komme med magt. Det trænges, for
som Bjørnstjerne Bjørnson sa: «Når kvinderne kommer, kommer de med fred,
for de kommer fra børnenes vugge.»

715

Kilde

Katti Anker Møller: Moderskapets frigjørelse. To foredrag. Oslo 1974, s. 40 ff.

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/kvindernes-fodselspolitik>

720

725

730